

๕๐๑๐๗๒๑๑ : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คำสำคัญ : รอยพระพุทธรบาท/ลายมงคล ๑๐๘ ประการ

วิราภรณ์ สุวดีปฐมพงศ์ : ประเด็นใหม่ : ระบบการวางลายมงคลบนรอยพระพุทธรบาทในประเทศไทย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๔. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : รศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ๘๒ หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดอายุรอยพระพุทธรบาทในประเทศไทย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และศึกษาระบบในการจัดวางลายมงคลว่ามีวิวัฒนาการอย่างไร มีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนการจัดวางลายมงคลในแต่ละยุคสมัยอย่างไร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ๑. เอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับรอยพระพุทธรบาท ๒. คัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับลายมงคลที่ปรากฏบนรอยพระพุทธรบาท ๓. ลวดลายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับลวดลายที่ปรากฏบนรอยพระพุทธรบาทที่นำมาศึกษา เพื่อใช้ในการกำหนดอายุ

ผลจากการวิจัยพบว่า ๑. ระบบการวางลายมงคล ๑๐๘ ประการบนรอยพระพุทธรบาทในประเทศไทยเริ่มมีเป็นครั้งแรกในสมัยสุโขทัยราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๐ โดยจัดเรียงลายมงคลจากแถวบนตรงพระอังคฺฐ ไปตามแนวนอนจนสุดความกว้างของรอยพระพุทธรบาท และไล่ลงล่างวนเข้าหาจุดศูนย์กลาง ในระยะเวลาไล่เลี่ยกันได้เกิดระบบการวางลายมงคลแบบใหม่ขึ้น คือ จัดแสดงลายมงคลในลักษณะภาพรวมของจักรวาลในมิติแนวตั้ง แสดงสัญลักษณ์แทนรูปพรหมโลกและเทวโลกอยู่ในระดับสูงสุดของฝ่าพระบาท ต่อมาในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ได้เกิดการจัดเรียงลายมงคลเป็นวงประกอบอยู่กลางฝ่าพระบาท ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนกลาง มีการจัดเรียงลายมงคลเป็นวงประกอบอยู่กลางฝ่าพระบาท พื้นที่ส่วนที่เหลือทำเป็นตารางบรรจุลายมงคลจนเต็มฝ่าพระบาท พอมาถึงในสมัยอยุธยาตอนปลายกลับมานิยมจัดแสดงลายมงคลในลักษณะภาพรวมของจักรวาลในมิติแนวตั้ง และทำสืบไปจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ๒. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนการจัดวางลายมงคล ๑๐๘ ประการบนรอยพระพุทธรบาท เกิดจากขนาดของรอยพระพุทธรบาทที่เปลี่ยนไป รวมไปถึงการเลือกใช้คัมภีร์ที่กล่าวถึงลายมงคลที่ต่างกัน

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๕๒

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

50107211 : MAJOR : ART HISTORY

KEY WORD : FOOTPRINT/THE AUSPICIOUS SYMBOLS

WIRAPORN SUWADEEPATHOMPONGS : NEW ASPECTS ON THE SYSTEM OF THE AUSPICIOUS SYMBOLS ON THE FOOTPRINTS OF BUDDHA IN THAILAND FROM 15TH – 19TH CENTURY A.D.. INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASSOC.PROF.SAKCHAI SAISIGN, Ph.D. 82 pp.

This research is aimed to date clearly the Buddha's footprints of Thailand from the 13-18 century A.D. Some parts of these study reflect the developments of auspicious symbols and the position of those in different period.

The conclusion of this research can be summarized as follow;

1. The various style of 108 auspicious symbols on the Buddha's footprints is classified as follow;

The fortunate symbols were shown firstly in Sukothai Art, dated in 13-1 Century A.D. They were arranged in form of horizontal line, starting from the thumb left to right, and were circled around the center of the foot. Nearly the same time, they had also a new technique to rearrange these symbols as the universal Mandala in a vertical line. They seemed to show Brahaloka and Devaloka in the highest of foot.

Afterward, the auspicious symbols were improved to be a ring on center of footprints, dated in 14 century A.D. Towards to the Middle Ayuthaya Art, there was a new design to make tables and filled the symbols in those.

Last, the auspicious symbols were turned into form of vertical line as Sukothai Art. This style was popular throughout to Rattanaosin Art.

2. The position of symbols changed alternatively for a several times. It depends on the size of buddy's footprints and the canons which contained the various information of auspicious symbols.

Department of Art History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009

Student's signature

Independent Study Advisor's signature